

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.08\(195\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.08(195).12)
УДК: 796.01/.09 : 796.33

Дулібський А.В.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри футболу,
Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0001-6652-8391>
Чеховська Л.Я.,
доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
завідувач кафедри фітнесу і рекреації,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів
<https://orcid.org/orcid/0000-0003-3833-5212>
Нікішенко Д.С.,
студент кафедри футболу,
Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського, м. Львів
<https://orcid.org/0009-0000-9342-5531>
Шаверський В.К.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри теоретико-методичних
основ фізичного виховання та спорту,
Житомирський державний університет імені І. Франка, м. Житомир
<https://orcid.org/0000-0002-5054-0959>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ ФУТБОЛІСТІВ У БРАЗИЛІЇ

Футбол займає важливе місце у глобальній спортивній культурі, об'єднуючи мільйони людей у всьому світі. Найпопулярніший вид спорту сьогодення не лише формує рухові, психо-фізіологічні та техніко-тактичні навички спортсменів, а й відображає соціальні, культурні та економічні аспекти розвитку сучасного суспільства. Однією з

найуспішніших футбольних країн у цьому контексті є Бразилія, яка подарувала світові не лише видатних і феноменальних гравців, але й сформувала самобутню модель спортивного відбору та селекції, яка заслуговує на глибоке науково-обґрунтоване вивчення.

Спортивний відбір є першоосновою системи спеціалізованого навчання та спортивної підготовки атлетів. Саме на етапах відбору вирішується, хто отримає можливість розвиватись у професійному спорті, а хто залишиться поза межами жорсткої системи. У футболі цей процес має особливе значення, оскільки гра вимагає поєднання високоспецифічних якостей – фізичних, технічних, соціально-психологічних та змагально-ігрових характеристик.

Мета дослідження – проаналізувати систему спортивного відбору футболістів у Бразилії, визначити її специфіку та оцінити можливість адаптації таких підходів до умов українського футболу.

Ключові слова: система, відбір, селекція, Бразилія, Україна.

Dulibsky A.V., Chekhovska L.Ya., Nikishenko D.S., Shaversky V.K Organizing and conducting a sports selection of footballers in Brazil. Football plays an important role in the global sports culture, uniting millions of people around the world. The most popular sport of today not only develops motor, psycho-physiological, technical and tactical skills of athletes, but also reflects the social, cultural and economic aspects of modern society. In this context, one of the most successful football countries is Brazil, which has given the world not only outstanding and phenomenal players, but also formed an original model of sports selection and selection that deserves a deep, scientifically-based study.

Sports selection is the primary basis of the system of specialized education and sports training for athletes. It is at the selection stages that it is decided who will be able to develop in professional sports and who will remain outside the rigid system. In football, this process is of particular importance, as the game requires a combination of highly specific qualities – physical, technical, social and psychological, and competitive and game characteristics.

The football training system in Brazil is based on special principles that combine mass participation, technical excellence, creativity and social context. Young Brazilians are involved in the game from an early age, both in club academies and in street conditions, which allows them to develop intuitive game thinking, non-standard technique and game improvisation. This approach differs significantly from European or post-Soviet systems, which are dominated by standardized assessment criteria and a structured training system. That is why Brazil's experience is extremely important to analyze, especially in the context of finding ways to modernize national sports selection systems.

The purpose of the study – to analyze the system of sports selection of football players in Brazil, to determine its specifics and to assess the possibility of adapting such approaches to the conditions of Ukrainian football.

Keywords: system, selection, Brazil, Ukraine.

Постановка наукової проблеми. У сучасному футболі, де конкуренція між провідними країнами зростає щороку [1], визначення ефективної системи відбору гравців [2] є одним із ключових чинників досягнення спортивного успіху [3 - 7]. Продуманий спортивний відбір та ефективна селекція визначають майбутній успіх не тільки окремого гравця, але й футбольної школи, академії, клубу, а зрештою – і національної збірної команди з футболу [8 - 16].

Сучасні умови розвитку спорту вимагають перегляду підходів до відбору футболістів [1]. Традиційні моделі все частіше доповнюються інноваціями – цифровими технологіями, відеоаналітичними матеріалами, психологічними тестами та індивідуальними планами розвитку гравців [8 - 13]. Саме тому важливо вивчати моделі, які вже продемонстрували свою ефективність [5, 6], зокрема, і бразильську. Україна, як держава з багатими футбольними традиціями, також потребує модернізації своєї системи спортивного відбору і селекції гравців різних амплуа [3, 4]. Аналіз організації та проведення спортивного відбору в Бразилії може надати цінні орієнтири для удосконалення української системи відбору і селекції, адаптації кращих практик та формування нової генерації висококласних футболістів України.

Вивчення досвіду спортивного відбору та селекції у Бразилії, яка, незважаючи на складні соціально-економічні виклики, зуміла створити надзвичайно результативну модель, є не лише теоретично цікавим, а й практично необхідним науковим пізнанням сучасного футболу. Особливо актуально це на тлі реформування українського футболу та інтеграції України у міжнародні стандарти спеціалізованого навчання та спортивної підготовки гравців різних амплуа.

Зв'язок роботи з науковими темами. Роботу виконано у межах теми "Удосконалення системи підготовки кваліфікованих спортсменів в ігрових видах спорту на різних етапах багаторічного удосконалення" згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2021 - 2025 рр. (номер державної реєстрації 0122U001576) [3 - 7]. Роль авторів полягає у аналізі організації та проведення спортивного відбору і селекції у дитячому, юнацькому та професійному футболі Бразилії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі роботи було опрацьовано праці вітчизняних та зарубіжних авторів, які висвітлюють проблеми спортивного відбору, методики оцінювання футболістів та інноваційні підходи до підготовки спортсменів. Проаналізовано матеріали ФІФА, УЄФА, КОНМЕБОЛ [17 - 21] щодо спортивного відбору та селекції футболістів, наукові публікації українських фахівців футболу [1 - 7], закордонних спеціалістів [8 - 16], а також іноземні аналітичні звіти (InStat, Stats Perform, Squawka, Wyscout) [22 - 25]. Вивчення цих джерел дозволило визначити рівень наукового опрацювання теми та обґрунтувати вибір Бразилії як моделі для вивчення.

Українські автори наголошують, що спортивний відбір повинен охоплювати як кількісні, так і якісні критерії, які дають змогу не лише зафіксувати стан підготовленості спортсмена, але й оцінити його здатність до адаптації, навчання, психологічної стійкості та змагальної настанови. Це означає, що спортивний відбір не може бути зведений лише до показників антропометрії чи результатів тестів. Він потребує комплексного підходу, який поєднує педагогічну, психологічну, фізіологічну та соціальну складові.

Оцінювання спортсменів у системі спортивного відбору є одним із найвідповідальніших етапів. Його результат безпосередньо впливає на долю молодшої людини: обраний напрям підготовки, участь у змаганнях, фінансування та навіть психологічний стан. Саме тому сучасна спортивна наука акцентує увагу на стандартизації та об'єктивізації методів оцінювання.

За даними Дулібського А. В. [3 - 5], до оцінювання спортсменів у футболі мають входити щонайменше п'ять компонентів:

1. Морфологічні показники (довжина кінцівок, співвідношення маси та зросту, тип статури) [3].
2. Функціональні можливості (серцево-судинна система, дихальна система, загальна та спеціальна витривалість) [4].

3. Технічна підготовка (володіння м'ячем, точність передач, удари, контроль) [5].
4. Тактичне мислення (сприйняття простору, прийняття рішень, рух без м'яча, ігровий інтелект) [3].
5. Психологічна стійкість (рівень тривожності, мотивація, воля до перемоги) [4].

Крім класичних тестів, широкого поширення набувають:

- Ігрове (змагальне) моделювання – спортсмен бере участь у ситуаціях, максимально наближених до змагальних.
- Поведінкове інтерв'ю – опитування спортсмена та його батьків чи тренера для оцінки внутрішньої мотивації, ставлення до праці, навичок саморегуляції.
- Цифрові профілі гравця – використання відеоаналітики та програмного забезпечення (Wyscout, InStat, Hudl) для фіксації кількісних параметрів гри [21 - 25].

У європейських академіях дедалі частіше застосовуються методи психометричного тестування та оцінки потенціалу за шкалами розвитку. Так, у Німеччині та Франції використовується система TalentID, яка дозволяє фіксувати зміни у психофізичних параметрах юного гравця щороку [17 - 19].

Українська практика футболу лише частково інтегрує такі новації. У більшості футбольних шкіл переважає оцінювання технічної та фізичної підготовленості юних футболістів, тоді як або ігрове моделювання чи психологічні аспекти часто ігноруються або повністю відсутні [1]. Один із сучасних підходів, який застосовується в академіях – модельна методика, яка передбачає створення типової моделі успішного гравця (з урахуванням віку, позиції, стилю гри). Згодом реальні показники кандидатів порівнюються з цим еталонним профілем, що дозволяє визначити сильні та слабкі сторони спортсмена і сформувати персоналізовану траєкторію підготовки [2].

У сучасних академіях провідних професійних футбольних клубів також активно впроваджуються цифрові інструменти. Серед них:

- GPS-трекери – фіксують дистанцію, швидкість, зони пересування гравця на полі;
- відеоаналіз – дає змогу вивчати технічні дії у повторі, з різних ракурсів;
- електронні щоденники навчально-тренувальних занять – містять дані про фізичне навантаження, самопочуття, режим юного футболіста;
- індивідуальні цифрові профілі – створюються для тривалого моніторингу та аналізу динаміки розвитку гравця [23].

Аналітико-скаутські компанії, такі як Stats Perform, Wyscout або Instat, формують великі бази даних, де кожен гравець має досвід, яке включає технічні, тактичні, психолого-поведінкові характеристики. У Європі такі дані доступні для дітей з 8 - 9 років, і це дозволяє академіям будувати стратегії розвитку на багато років уперед [6, 7; 10 - 17].

Таким чином, методика дослідження у системі спортивного відбору є багаторівневою, гнучкою й адаптивною. Вона поєднує класичні методи з сучасними цифровими технологіями, що дозволяє досягати високої точності у прогнозуванні спортивного потенціалу.

Система спеціалізованого навчання та спортивної підготовки футболістів у Бразилії побудована на особливих принципах, де поєднується масовість, технічна досконалість, ігрова креативність і широкий соціальний контекст. Молоді бразильці з раннього віку залучаються до гри як у клубних академіях футболу, так і у вуличних умовах, що дозволяє розвивати інтуїтивне ігрове мислення, нестандартну техніку та ігрову імпровізацію.

Такий підхід значно відрізняється від європейських або пострадянських систем, де домінують стандартизовані критерії оцінювання [1] та структурована система підготовки [2]. Саме тому досвід Бразилії є надзвичайно важливим для аналізу, особливо у контексті пошуку шляхів модернізації національних систем спортивного відбору.

Мета дослідження – проаналізувати систему спортивного відбору футболістів у Бразилії, визначити її специфіку та оцінити можливість адаптації таких підходів до умов українського футболу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати структуру та особливості футбольної системи Бразилії.
2. Виявити ключові фактори, які визначають ефективність відбору та селекції у бразильському футболі.
3. Порівняти систему відбору футболістів у Бразилії з європейськими та українськими моделями.
4. Запропонувати рекомендації щодо застосування бразильського досвіду у вітчизняній практиці.

У процесі роботи використано такі **методи** дослідження:

1. Теоретичний аналіз літературних та Інтернет-джерел.
2. Порівняльний аналіз та емпіричне узагальнення наукових даних.
3. Логіко-семантичне моделювання процесів спортивного відбору та селекції футболістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Футбол у Бразилії – це не лише найпопулярніший вид спорту, а й глибоко інтегрований соціальний і культурний феномен. Безсумнівною є той факт, що футбол є національною пристрастю бразильців. Його роль у формуванні національної бразильської ідентичності та соціальної мобільності

населення Бразилії є визначальною. Завдяки своїй доступності футбол у Бразилії став способом самореалізації для мільйонів дітей, незалежно від їхнього соціального походження [21].

Система спортивного відбору та селекції у Бразилії має багаторівневу, децентралізовану структуру. Основними компонентами цієї системи є (табл. 1):

Таблиця 1.

Основні компоненти системи спортивного відбору та селекції футболістів Бразилії

Компонент системи	Характеристика	Приклад
Дитячо-юнацькі академії при професійних футбольних клубах	Забезпечують повний цикл підготовки спортсменів з 10 - 12 років; повне соціально-економічне і науково-методичне забезпечення	Академії футбольних клубів: "Атлетіко Мінейро", "Ботафого", "Васко-да-Гама", "Греміо", "Інтернаціональ", "Корінтіанс", "Крузейро", "Палмейрас", "Сантос", "Сан-Пауло", "Фламенго", "Флуміненсе" [21]
Незалежні футбольні школи та регіональні проекти	Організуються експравцями або тренерами; часто діють на громадських засадах	Сприяють ранньому виявленню талантів; початковий етап селекції
Шкільний футбол	Менше виражений і поширений, аніж у Європі чи США, але важливий у віддалених регіонах	Використовується як додатковий фактор спеціалізованого навчання та спортивної підготовки в окремих регіонах
Вуличний футбол (futebol de rua)	Сприяє розвитку технічної креативності та інтуїтивного ігрового мислення	Формує фірмовий стиль гри; основа бразильського футболу
Футзал	Офіційна основа технічної підготовки дітей	Розвиток координації, дриблінгу, швидкості рішень через гру на обмеженому просторі

Національна конфедерація футболу Бразилії (CBF) координує систему через інструкції та програми підтримки академій футболу, зокрема, через центр підготовки "Granja Comary", який вважається однією з провідних навчально-тренувальних баз у футбольному світі [20; 21].

Щороку у країні відбуваються тисячі регіональних і національних турнірів різного рівня, на яких присутні скаути, агенти й тренери. Це створює потужну горизонтальну мобільність гравців – від аматорських шкіл до елітних клубних і національних академій футболу. Особливістю бразильської системи є відсутність централізованого відбору. Рішення щодо зарахування приймаються безпосередньо на рівні клубів або тренерських штабів. Така децентралізація сприяє конкуренції та дозволяє різним моделям селекції співіснувати у межах однієї країни [17; 21].

За статистикою Конфедерації футболу Бразилії (CBF), майже 75% професійних футболістів походять із малозабезпечених районів або так званих фавел – неблагополучних міських кварталів [21]. Саме ці діти демонструють надзвичайну мотивацію до досягнення успіху, що є важливою складовою ефективного спортивного відбору.

Таким чином, структура футбольної системи Бразилії поєднує інституційний рівень (академії, федерації) з неформальними формами (вуличний футбол, місцеві школи). Її гнучкість, відкритість і багаторівневність дозволяють ефективно залучати велику кількість дітей та формувати гравців світового рівня.

Система спортивного відбору футболістів у Бразилії вирізняється високим рівнем гнучкості, відсутністю жорстких нормативів і акцентом на природний талант, техніку та креативність. На відміну від провідних футбольних європейських країн, де домінують стандартизовані механізми і протоколи, у Бразилії процес відбору та селекції будується переважно на інтуїтивному оцінюванні й спостереженні в ігрових умовах (табл. 2) [21].

Таблиця 2.

Особливості системи відбору футболістів у Бразилії

Принципи та основні фактори	Основні характеристики бразильської системи	Приклад
Технічна майстерність та ігрова креативність	Високий пріоритет техніці, імпровізації, нестандартним ігровим діям	Технічні здібності – первинні; фізичні (рухові) здібності розвиваються з часом
Інтуїтивне ігрове мислення	Оцінювання здатності "бачити та розуміти гру", а також приймати швидкі, правильні й несподівані для суперника рішення	Малі ігрові формати (2 x 2, 3 x 3, 4 x 4, футзал) виявляють ігрову інтуїцію у природному середовищі

Observação – педагогічні спостереження замість тестувань	Гравців оцінюють безпосередньо у грі, а не за нормативами чи анкетами	Видатні дії протягом 10 - 15 хвилин можуть забезпечити виклик до академії футболу
Безперервна професійна селекція	Відбір можливий у будь-який період року за наявності таланту	Уникнення втрати пізно розкритих здібностей
Індивідуалізація розвитку	Кожен перспективний гравець працює з тренером-наставником	Розробка індивідуальних програм: техніка, розвиток рухових здібностей, тактика, вікова психологія
Роль футзалу	Футзал – основа розвитку техніки та ігрової інтуїції	80% гравців Бразилії – вихідці з футзалу; пріоритет участі – до 12-річного віку
Сприятливий клімат	Можливість проведення навчально-тренувальних занять та ігор протягом 12 місяців у році	Турніри за участю команд різного віку тривають у Бразилії протягом календарного року

Загалом, бразильський підхід до селекції футболістів базується на ідеї, що футболіст – це не тільки набір рухових якостей, а, перш за все, особистість із талантом, баченням гри та вродженим унікальним стилем. Така система вимагає від тренера не стільки технічно-спеціалізованих знань, скільки інтуїції, досвіду та тонкого розуміння психології молодого спортсмена.

Одним із ключових чинників, що формують унікальність футбольної селекції у Бразилії є соціальний контекст. У цій країні футбол виступає не лише як популярний вид спорту, але і як інструмент соціальної мобільності, завдяки якому діти з бідних родин отримують шанс змінити своє життя [18, 21].

У бразильському футболі важливу роль відіграють соціальні фактори, які проявляються через такі аспекти (табл. 3):

Таблиця 3.

Прояви соціальних факторів у бразильському футболі

Соціальний фактор	Прояв у футболі	Приклад
Висока мотивація та прагнення до самореалізації	Формування архетипу "героя з вулиці", який досягає слави через гру у футбол	Габріел Жезус, Неймар, Роналдіньо, Рівалдо
Громадські ініціативи та волонтерство	Безкоштовні футбольні школи для дітей із малозабезпечених родин	Фінансування від муніципалітетів або приватних спонсорів і меценатів
Усестороння підтримка з боку професійних футбольних клубів	Забезпечення житлом, харчуванням, медичним супроводом та якісною освітою	Клуби сприяють соціальній інтеграції гравців [21]
Робота з родинами юних футболістів	Залучення батьків до процесу навчання, виховання і розвитку гравців	Організація зустрічей, консультацій з питань дисципліни, харчування, індивідуалізації та диференціації занять
Психологічний супровід юних футболістів	Надання підтримки у подоланні соціального стресу	Професійна допомога у вирішенні емоційних викликів, тиску, відповідальності [18]
Вплив на стиль гри юних футболістів	Формування креативності, ігрової агресивності, рішучості через вуличний футбол	Психологічна настанова "успіх або нічого" як рушійна сила мотивації

Таким чином, бразильський футбол неможливо розглядати у відриві від соціального середовища. Саме поєднання бідності, амбіцій і доступності футболу створює унікальні умови для відбору, які варто враховувати при вивченні цієї моделі або при спробах її адаптації до інших країн.

Тісно пов'язана з бразильською як історично, так і культурно, португальська модель селекції футболістів [6]. Від колоніальної доби до сьогодні зв'язок між цими країнами зберігається через мову, спільні культурні риси та міграційні потоки. Бразильські гравці масово потрапляють до європейського футболу саме через Португалію, яка стала для них головним "транзитним коридором" у професійний європейський футбольний простір [6; 21].

Португальські професійні футбольні клуби, передусім, лідери клубного футболу "Бенфіка", "Порту" та "Спортінг" мають надзвичайно розвинену систему молодіжних академій, що визнані одними з найкращих у світі. Зокрема, академія футболу "Спортінга" підготувала таких гравців, як Кріштіану Роналду, Луїш Фігу та Жоау Моутінью. На відміну від бразильських академій, які часто керуються інтуїцією тренерів та живим спостереженням у грі, португальська система має чітко структуровану селекційну модель, яка базується на багаторівневому тестуванні [15].

Однією з особливостей португальського підходу є широке використання Talent ID платформ, які оцінюють не лише фізичні та технічні характеристики, а й когнітивні навички гравця (ухвалення рішень, адаптація до стресу, швидкість реакції). Для кожного вікового рівня створені індивідуальні картки розвитку, де фіксуються прогреси у техніці, тактиці, психології та поведінці. Ці дані зберігаються в електронних базах і є доступними для аналітиків, тренерів та навіть спортивних психологів [6; 17].

Водночас Португалія не відмовляється від інтуїтивної складової – багато видатних бразильських гравців, як от Пепе, Деку, Едер, потрапили до великого футболу саме завдяки природному таланту, який не вписувався в стандартні шаблони. Таким чином, у португальській системі поєднуються дві крайності – формалізована модель оцінювання з чіткими критеріями та гнучкість, притаманна латиноамериканському стилю відбору і селекції гравців високої кваліфікації [18; 20; 21].

Важливим чинником є також взаємодія з Латинською Америкою: багато скаутів португальських клубів постійно працюють у Бразилії, а клуби мають філії або партнерські школи у Сан-Паулу, Ріо-де-Жанейро та інших містах. Завдяки цьому, адаптація бразильських гравців у Португалії проходить швидко, оскільки мінімальні мовні та культурні бар'єри дозволяють зосередитися на грі [6; 17; 21].

Ще одним фактором є раннє залучення гравців до європейської тактики й дисципліни. Якщо бразильський підхід цінує свободу, техніку та імпровізацію, то португальський поступово формує у гравців структуроване мислення, вміння працювати у гнучких тактичних побудовах та розуміння командної гри. Це робить португальських випускників футбольних шкіл дуже привабливими для клубів топ-чемпіонатів [17].

Отже, португальська модель може розглядатися як гібридна – вона поєднує інноваційні цифрові методи, психологічну аналітику, відкритість до "вуличного" таланту та культурну спорідненість із Бразилією. Ця синергія робить її унікальною у контексті європейського футболу.

Південноамериканський континент є другим осередком світового футболу після Європи, і поряд з Бразилією, саме Аргентина, Уругвай, Колумбія, Парагвай і Чилі формують ядро футбольної еліти регіону і світу. Попри національні відмінності, в усіх цих країнах футбол має величезне соціальне, культурне і виховне значення, а їхні системи відбору гравців вирізняються унікальними рисами, що відображають історичні, соціальні та економічні контексти.

Аргентина є традиційним суперником Бразилії на всіх рівнях – від юнацького футболу до чемпіонатів світу. Відомі аргентинські клуби "Аргентинос Хуніорс", "Бока Хуніорс", "Велес Сарсфілд", "Індепендьєнте", "Ньюелс Олд Бойз", "Рівер Плейт", "Росаріо Сентраль" мають свої багаторівневі академії з віковими секційними групами від 6 до 20 років, які є осередками не лише спеціалізованого футбольного навчання і спортивної підготовки, а й національної гордості аргентинців [18; 20].

Аргентинська система відбору орієнтована на виявлення технічно обдарованого таланту, емоційності, вміння діяти під тиском, а також адаптивності до нестандартних ігрових умов. Психологія гравця тут оцінюється не менше, ніж фізичні чи технічні параметри. Селекція активно відбувається через так званий баріо-футбол – проведення локальних міні-футбольних турнірів між кварталами та районами, де проявляють свою майстерність майбутні зірки. У таких турнірах "засвітилися" Дієго Армандо Марадона, Анхель Ді Марія та Ліонель Мессі [18].

Водночас система спирається на високу тактичну дисципліну – навіть у юному віці гравців навчають функціональній ролі у команді, розумінню схем, пресингу та позиційної гри. На відміну від бразильської імпровізаційної моделі, аргентинська підкреслює виховання у структурі, що згодом дає універсальних гравців – високотехнічних, але разом з тим тактично гнучких футболістів різних амплуа.

Уругвай формує гравців у дусі "гарра чарруа" – історичної концепції, що символізує волю до боротьби, психологічну стійкість, жертвність заради команди. Вона глибоко інтегрована у систему навчання і підготовки футболістів з найменшого віку [19].

Футбол у цій країні – це не лише спорт, а національна ідеологія, що підтримується державою, муніципалітетами, сім'ями. Система відбору достатньо жорстка: тренери зосереджуються на характері, дисципліні та витривалості, що нерідко вимагає від юних гравців пройти через складні випробування – як психологічні, так і фізичні [19].

Академії професійних футбольних клубів "Насіональ" і "Пеньяроль" активно відбирають дітей із бідних районів, орієнтуючись не лише на гру, а й на соціальну відповідальність: багатьом юним футболістам забезпечують проживання, харчування, навчання. Таким чином, Уругвай використовує футбол як інструмент виходу з бідності, подібно до Бразилії.

Системи відбору в Колумбії та Парагваї мають меншу формалізацію, але велику гнучкість і доступність. У Колумбії ключову роль відіграє модель "comunas football" – футбольні турніри в бідних районах великих міст Богота, Медельїн або Калі. Ці змагання дозволяють виявляти таланти навіть за повної відсутності офіційного тренерського супроводу чи інфраструктури [20].

Парагвай має багатий досвід формування гравців через католицькі футбольні школи, муніципальні ліги та клубні академії, що охоплюють понад 70% юних гравців країни. Тут переважає інтеграція з родинною та громадською підтримкою – велика увага приділяється не лише грі, а й цінностям поведінки, патріотизму, поваги до суперника [20].

У обох країнах функціонують волонтерські тренерські спільноти, які надають безкоштовні тренування дітям, що не мають змоги оплачувати секції. Це робить процес відбору масовим і соціально відкритим, а не виключно елітарним.

Чилійська система підготовки орієнтується на європейську модель. Основні академії країни – "Коло-Коло", "Універсідад-де-Чилі", "Універсідад Католика" – працюють за принципами високої фізичної інтенсивності та структурованих тренувань. Особливий акцент ставиться на витривалість, швидкість, функціональну підготовку, що є відмінною рисою у порівнянні з техніко-імпровізаційним підходом Бразилії [21].

Однак Чилі зберігає інтерес до творчої гри, особливо у підготовці нападників. Тут відзначаються індивідуальні здібності до обігрування, ударів з далеких дистанцій, нестандартного дриблінгу. Саме тому чилійські нападники, серед яких Алексіс Санчес, стали символами балансу між фізичною досконалістю та ігровою креативністю [21].

Попри різноманіття підходів, між країнами регіону існує спільна риса – соціальна мобільність через футбол. Для багатьох дітей це не просто гра, а єдиний шлях подолати бідність, досягти успіху і забезпечити родину. Це породжує високу внутрішню мотивацію, наполегливість, психологічну витривалість – риси, що активно використовуються у селекційному процесі [19].

Україна посідає унікальне місце у глобальній карті кар'єрних шляхів багатьох відомих бразильських футболістів, особливо у період з початку 2000-х до 2014 року. Саме український професійний футбольний клуб "Шахтар" Донецьк реалізував одну з наймасштабніших і стратегічно спланованих трансферних програм, спрямованих на залучення молодих бразильських гравців. До прикладу, у клубі розпочинали свою європейську кар'єру Вілліан, Фернандіньо, Дуглас Коста, Жадсон, Тайсон, Фред та інші, які згодом стали гравцями топ-клубів Англії, Іспанії, Італії та інших провідних європейських футбольних країн [22].

Цей вектор був не лише комерційно доцільним (підвищення вартості гравців і прибуткові перепродажі), але й мав глибше футбольне значення. ФК "Шахтар" створив своєрідний трансферний міст між Бразилією та Україною, який вплинув на методики навчання і тренування, стилі гри, скаутинг й навіть на культурну атмосферу всередині українських клубів [23].

Цей приклад стимулював українські академії до впровадження нових форматів підготовки: акценту на техніко-тактичній імпровізації, роботі з м'ячем у малих форматах (футзал, 5×5, 7×7), індивідуальних сесій розвитку. Футбольні академії та школи "Динамо", "Шахтаря", "Карпат", "Полісся", "Кривбасу", "Руху", "Металіста", "Чорноморця" все частіше включають у навчально-тренувальні процеси елементи, запозичені з бразильської школи: ігрова креативність, свобода дій, технічна легкість на мінімальному просторі [24].

Окрему увагу в українському футболі тепер приділяють також інноваційним технологіям. На сьогодні провідні академії України активно застосовують:

- відеоаналіз індивідуальних і командних дій (платформи Wyscout, InStat);
- психологічне тестування юних футболістів на стресостійкість і мотивацію;
- моделювання ігрових ситуацій через міні-гри й сценарне тренування [5].

Це свідчить про еволюцію української системи: Україна відходить від жорстко нормативної моделі радянського взірця й поступово наближається до гнучкої, особистісно орієнтованої форми спеціалізованого навчання та спортивної підготовки гравців різних амплуа.

Проте ключовою відмінністю залишається масовість і відкритість селекції. Якщо у Бразилії існує доступна модель "футболу для всіх" – із відкритими переглядами, турнірами без обмежень, залученням дітей з фавел, - то в Україні процес потрапляння в академію досі залишається досить фільтрованим, іноді фінансово обмеженим або залежним від "зв'язків" та не зовсім прозорим [3].

Однак останні роки демонструють тенденцію до соціалізації українського юнацького футболу. Розвиваються муніципальні проекти та клубні ініціативи, що надають доступ до навчально-тренувальних занять на елітному й професійному рівнях дітям із соціально вразливих родин. Такі ініціативи створюють передумови для поступової адаптації елементів бразильського досвіду – передусім, відкритості, соціального підходу та індивідуальної роботи з кожною дитиною.

Як Бразилія, так і Україна поступово інтегрують інновації. У Бразилії академії професійних футбольних клубів "Палмейрас" і "Фламенго" вже активно використовують GPS-трекери, відеоаналітику (InStat, Wyscout), цифрові картки гравців і психологічні діагностики [25].

У Європі – особливо в Англії, Бельгії, Данії, Іспанії, Італії, Нідерландах, Німеччині, Франції, Хорватії – такі технології давно стали стандартом: VR-симуляції, нейропсихологічне тестування, сенсорні панелі для передач, навіть платформи штучного інтелекту для усестороннього аналізу потенціалу [5].

Україна поки на шляху до цього рівня: лідери – "Шахтар", "Динамо", "Карпати", "Рух", "Полісся" - почали використовувати відеоаналітичні платформи, відеозвіти, мінімальні елементи біомоніторингу. Але це поки що поодинокі випадки. Інтеграція бразильської гнучкої моделі з європейськими інструментами може дати Україні якісний прорив у підготовці майбутніх кваліфікованих гравців різних амплуа.

Висновки.

1. У процесі дослідження здійснено комплексний аналіз теоретичних основ, практичних моделей і сучасних тенденцій у системі спортивного відбору і селекції футболістів Бразилії. Робота дозволила з'ясувати специфіку бразильського підходу до відбору, порівняти його з іншими моделями та запропонувати напрями адаптації успішного досвіду в українських умовах.

2. Проаналізовано унікальність футбольної системи Бразилії. Встановлено, що її ефективність базується на поєднанні вуличного футболу, футзалу, академічної підготовки та неформалізованої селекції. Бразильські тренери надають перевагу технічній майстерності, інтуїції та ігровій креативності гравця.

3. Проведено порівняння з системами відбору і селекції Португалії, Аргентини, Уругваю, Колумбії, Чилі та України. Виявлено, що португальська модель поєднує формалізовані європейські підходи з ментально близькою до Бразилії гнучкістю у селекції. Сусідні країни Південної Америки поділяють з Бразилією соціально-мотиваційний компонент, однак вирізняються індивідуальними рисами (наприклад, "гарра чарруа" в Уругваї чи агресивна техніка в Аргентині).

4. Підтверджено, що Україна має унікальний досвід трансферно-футбольної взаємодії з Бразилією: саме через українські професійні футбольні клуби багато бразильців вийшли на європейську арену. Це стимулює українські академії переймати відповідні методики (ігрове моделювання, психологічний супровід, індивідуальні програми розвитку).

5. Проведене дослідження підтверджує, що висока ефективність бразильської моделі спортивного відбору зумовлена синергією таких чинників:

- індивідуалізований і контекстний підхід до гравця;
- поєднання формальної академії та вуличного/футзального середовища;
- підтримка дітей із соціально вразливих верств;
- сприйняття футболу як способу самореалізації;
- використання як інтуїтивного, так і науково-цифрового підходу до селекції.

6. Практична значущість роботи полягає у можливості адаптації кращих елементів моделі Бразилії в українському контексті:

- активне впровадження футзалу як інструменту технічної бази;
- впровадження відкритих переглядів та масових регіональних турнірів;
- розширення психологічного тестування та супроводу дітей;
- створення цифрових профілів гравців з раннього віку;
- розвиток муніципальних програм і клубної підтримки дітей з малозабезпечених родин.

7. Бразильська модель спортивного відбору є не лише джерелом успішних футболістів, а й зразком соціально-орієнтованої, гнучкої та інноваційної системи, яка може бути адаптована в Україні для побудови сучасної, людиноцентричної моделі селекції, що виховує не лише сильного гравця, але й цілісну особистість.

Література

1. Байрачний, О. (2021). Пріоритетність спортивного результату як головний деструктивний фактор у системі підготовки юних футболістів 6 - 13 років. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (8(139)), 16-19. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).02)
2. Балан, Б. А. (2023). Організаційно-практичні особливості раціональної підготовки футболістів 17 – 21-річного віку в період переходу до професійних команд. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (10(170)), 32-37. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10\(170\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10(170).07)
3. Дулібський А. Спортивний відбір у системі багаторічної спеціалізованої освіти футболістів. - / Андрій Дулібський // - *Спортивна наука України: Електронне наукове видання*. – Львів, 2015. №4 (68). С. 28 - 35. – Режим доступу: <http://sportscience.idufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/340/329>.
4. Дулібський, А. (2020). Спортивний відбір у футболі як раціональна система педагогічного пошуку обдарованих людей у галузі спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (8(128)), 54-60. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8\(128\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8(128).13)
5. Дулібський, А., & Гранчак, В. (2024). Теоретико-методичні основи організації спортивного відбору і селекції футболістів Іспанії. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, (8(181)), 71-79. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8\(181\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8(181).13)
6. Дулібський, А., & Константинов, В. (2024). Теоретико-методичні основи організації спортивного відбору і селекції футболістів у Португалії. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15, (11(184)), 58-66. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11\(184\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11(184).12)
7. Дулібський, А. (2025). Спортивний відбір у футболі як тривалий педагогічний процес. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15, (2(187)), 73-81. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02\(187\).14](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02(187).14)
8. Almeida CH, Ferreira AP, Volossovitch A. Effects of Match Location, Match Status and Quality of Opposition on Regaining Possession in UEFA Champions League. *Journal of Human Kinetic*. 2014; 41: 203–214. <https://doi.org/10.2478/hukin-2014-0048>
9. Aranda R, González-Ródenas J, López-Bondía I, Aranda-Malavés R, Tudela-Desantes A, Anguera MT. "REOFUT" as an Observation Tool for Tactical Analysis on Offensive Performance in Soccer: Mixed Method Perspective. *Frontiers in Psychology*. 2019; 10: 1476. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01476>
10. Ávila-Moreno FM, Chirrosa-Ríos LJ, Ureña-Espá A, Lozano-Jarque D, Ulloa-Díaz D. Evaluation of tactical performance in invasion team sports: a systematic review. *International Journal of Perform Analytic Sport*. 2018; 18(2): 195–216. <https://doi.org/10.1080/24748668.2018.1460054>
11. Barreira D, Garganta J, Guimarães P, Machado J, Anguera MT.. Ball recovery patterns as a performance indicator in elite soccer. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part P: *Journal of Sports Engineering and Technology*, 2014; 228(1): 61–72. <https://doi.org/10.1177/1754337113493083>
12. Bush M, Barnes C, Archer DT, Hogg B, Bradley PS. Evolution of match performance parameters for various playing positions in the English Premier League. *Human Movement Science*. 2015;39:1-11. <https://doi.org/10.1016/j.humov.2014.10.003>
13. Lepschy H, Wäsche H, Woll, A. How to be successful in football: a systematic review. *Open Sports Science Journal*. 2018; 11: 3–23. <https://doi.org/10.2174/1875399X01811010003>

14. Ricard Pruna, Luz Miñarro Tribaldos, K.. Badhur. Identificación de talento en el jugador y su desarrollo en el fútbol. Player talent identification and development in football. *Apunts Sports Medicine*. Vol. 53. Issue 198. 2018. URL: <https://www.apunts.org/es-identificacion-talento-el-jugador-su-articulo-X0213371718625649>.
15. Souza, J. C. Soccer and social mobility in Brazil. São Paulo: São Paulo University Press, 2020. 208 p.
16. Williams, A. M., Reilly, T. Talent identification and development in soccer. *Journal of Sports Sciences*. 2000. Vol. 18, No. 9. P. 657-667.
17. UEFA. Youth Development Manual. Nyon: UEFA, 2022. 102 p.
18. FIFA. Global Report on Talent Development. Zurich: FIFA, 2020. 118 p.
19. FIFA. Talent Development Scheme: Vision 2020 - 2023. Zurich: FIFA, 2023. 88 p.
20. CONMEBOL - Sitio Oficial de la CONMEBOL. <https://www.conmebol.com/>
21. Confederação Brasileira de Futebol (CBF). Official Guidelines for Youth Academies. <https://cbf.com.br/>.
22. InStat. Data Analytics in Youth Football. <https://instatsport.com/>
23. Squawka | Football News, Stats, Quizzes & Predictions | EPL. <https://www.squawka.com/en/>
24. Trusted Live Opta Sports Data, Sports AI, Technology, API, Feeds. <https://www.statsperform.com/>
25. Wyscout. Scouting Report Methodologies. <https://wyscout.com>.

References

1. Bajrachnyi, O. (2021). Priorityetnist' sportyvnoho rezultatu yak holovnyi destruktyvnyi faktor u systemi pidgotovky junykh futbolistiv 6 - 13 rokiv. - [The priority of sports results as the main destructive factor in the training system of young football players 6 - 13 years old]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. (8(139)), 16-19. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).02)
2. Balan, B. A. (2023). Organizatsijno-praktychni osoblyvosti ratsionalnoi pidgotovky futbolistiv 17 – 21-richnogo viku v period perekhodu do profesijnykh komand. - [Organizational and practical features of rational training of 17-21-year-old football players during the transition to professional football]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. (10(170)), 32-37. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10\(170\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10(170).07)
3. Dulibskyy A. Sportyvnyi vidbir u systemi bagatorichnoi spetsializovanoi osvity futbolistiv. - [Sports selection in the system of long-term specialized education of football players]. *Sportyvna nauka Ukrainy: Elektronne naukove vydannja*. L'viv, 2015. №4 (68). C. 28 - 35. Access mode: <http://sportscience.idufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/340/329>.
4. Dulibskyy, A. (2020). Sportyvnyi vidbir u futboli iak ratsionalna systema pedagogichnoho poshuku obdarovanykh liudei u galuzi sportu. - [Sports selection in football as a rational system of a pedagogical search talented people in the sports industry]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. (8(128)), 54-60. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8\(128\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8(128).13).
5. Dulibskyy Andriy, Granchak Vadym. (2024). Teoretyko-metodychni osnovy organizatsiji sportyvnoho vidboru ta selektsiji futbolistiv Ispaniji. - [Theoretical and methodological foundations of the organization of sports selection of Spanish football players]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. (8(181)), 71-79. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8\(181\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8(181).13).
6. Dulibskyy, A., & Konstantinov, V. (2024). Teoretyko-metodychni osnovy organizatsiji sportyvnoho vidboru ta selektsiji futbolistiv u Portugaliji. - [Theoretical and methodological foundations of the organization of sports selection football players in Portugal]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Serija 15, Vyp. (11(184)), 58-66. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11\(184\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11(184).12)
7. Dulibskyy Andriy. (2025). Sportyvnyi vidbir u futboli yak tryvalyj pedagogichnyj protses. - [Sports selection in football as a long-term pedagogical process]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. (2(187)), 73-81. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02\(187\).14](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.02(187).14).
8. Almeida CH, Ferreira AP, Volossovitch A. Effects of Match Location, Match Status and Quality of Opposition on Regaining Possession in UEFA Champions League. *Journal of Human Kinetic*. 2014; 41: 203–214. <https://doi.org/10.2478/hukin-2014-0048>
9. Aranda R, González-Ródenas J, López-Bondia I, Aranda-Malavés R, Tudela-Desantes A, Anguera MT. "REOFUT" as an Observation Tool for Tactical Analysis on Offensive Performance in Soccer: Mixed Method Perspective. *Frontiers in Psychology*. 2019; 10: 1476. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01476>
10. Ávila-Moreno FM, Chiroso-Ríos LJ, Ureña-Espá A, Lozano-Jarque D, Ulloa-Díaz D. Evaluation of tactical performance in invasion team sports: a systematic review. *International Journal of Perform Analytic Sport*. 2018; 18(2): 195–216. <https://doi.org/10.1080/24748668.2018.1460054>
11. Barreira D, Garganta J, Guimarães P, Machado J, Anguera MT. Ball recovery patterns as a performance indicator in elite soccer. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part P: *Journal of Sports Engineering and Technology*, 2014; 228(1): 61–72. <https://doi.org/10.1177/1754337113493083>
12. Bush M, Barnes C, Archer DT, Hogg B, Bradley PS. Evolution of match performance parameters for various playing positions in the English Premier League. *Human Movement Science*. 2015;39:1-11. <https://doi.org/10.1016/j.humov.2014.10.003>
13. Lepschy H, Wäsche H, Woll, A. How to be successful in football: a systematic review. *Open Sports Science Journal*. 2018; 11: 3–23. <https://doi.org/10.2174/1875399X01811010003>
14. Ricard Pruna, Luz Miñarro Tribaldos, K.. Badhur. Identificación de talento en el jugador y su desarrollo en el fútbol. Player talent identification and development in football. *Apunts Sports Medicine*. Vol. 53. Issue 198. 2018. URL: <https://www.apunts.org/es-identificacion-talento-el-jugador-su-articulo-X0213371718625649>.
15. Souza, J. C. Soccer and social mobility in Brazil. São Paulo: São Paulo University Press, 2020. 208 p.

16. Williams, A. M., Reilly, T. Talent identification and development in soccer. Journal of Sports Sciences. 2000. Vol. 18, No. 9. P. 657 - 667.
17. UEFA. Youth Development Manual. Nyon: UEFA, 2022. 102 p.
18. FIFA. Global Report on Talent Development. Zurich: FIFA, 2020. 118 p.
19. FIFA. Talent Development Scheme: Vision 2020 - 2023. Zurich: FIFA, 2023. 88 p.
20. CONMEBOL - Sitio Oficial de la CONMEBOL. <https://www.conmebol.com/>
21. Confederação Brasileira de Futebol (CBF). Official Guidelines for Youth Academies. <https://cbf.com.br/>.
22. InStat. Data Analytics in Youth Football. <https://instatsport.com/>
23. Squawka | Football News, Stats, Quizzes & Predictions | EPL. <https://www.squawka.com/en/>
24. Trusted Live Opta Sports Data, Sports AI, Technology, API, Feeds. <https://www.statsperform.com/>
25. Wyscout. Scouting Report Methodologies. <https://wyscout.com>.